

✓ створення єдиної системи органів реєстрації прав на нерухоме майно та їх обмежень, а також формування Державного реєстру прав у складі державного земельного кадастру, і надання ДПА України доступу до вказаного реєстру;

✓ проведення 100 % інвентаризації нерухомого майна фізичних осіб (будівель та споруд) в масштабах України;

✓ розробки методики визначення розміру середньої вартості одиниці виміру площі будівлі та балансової вартості споруди, а також порядку оцінки нерухомості;

✓ наявності інформаційної бази про всі категорії пільговиків – фізичних осіб;

✓ визначення фізичними особами місця отримання (застосування) податкової майнової пільги"

Запровадження податку на нерухоме майно повинно бути спрямовано на оподаткування заможних верств населення та не бути обтяжливим для малозабезпечених власників будівель, квартир, дач, тощо. Тому дуже важливим при встановленні оподаткування нерухомості

є його взаємоузгодженість з податком з доходів фізичних осіб. Варто зазначити, що майнові податки повинні застосовуватися як доповнення до прибуткового оподаткування з метою стимулювання ефективного використання майна, а не як фінансовий важіль спрямований проти формування власника і власності.

Враховуючи все вище викладене вважаємо, що запровадження оподаткування нерухомості у запропонованому виді в Україні є передчасним, оскільки збільшить податковий тиск на платників, юридичних та фізичних осіб, малий бізнес, потребує значних адміністративних витрат як на податкову службу, так і на створення інституту державних оцінників майна, що за даних умов економічного і соціального становища в Україні не є доцільним.

1. <http://www.realestatejournal.com/buysell/taxesandinsurance/20050609-smith.html>. 2. Закон України "Про систему оподаткування" /www.sta.gov.ua

Надійшла до редколегії 13.09.05

Є.М. Бойко, канд. екон. наук

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто питання забезпечення фінансової стійкості підприємств як необхідної передумови стабілізації економіки держави.

The article considers tasks of enterprises financial stability provision as the necessary condition for state economy stabilisation.

Фінансова система України являє собою сукупність різних сфер фінансових відносин: державних фінансів (державного бюджету та місцевих бюджетів, фондів цільового призначення, фінансів державних підприємств, державного кредиту), фінансів підприємницьких структур, фінансового ринку (ринку цінних паперів, валютного та кредитного ринків), міжнародних фінансів (міжнародного ринку грошей та капіталів, фінансів міжнародних організацій та міжнародних інституцій), фінансів домогосподарств.

Державні фінанси виступають одним з найважливіших інструментів реалізації економічної політики та відіграють ключову роль у забезпеченні бажаних темпів економічного зростання галузей економіки, перерозподілі фінансових ресурсів між регіонами, галузями, формами власності, окремими групами та прошарками населення.

Державний бюджет є основною ланкою державних фінансів, яка тісно переплітається з іншими складовими

фінансової системи та через систему бюджетних дотацій, субвенцій, субсидій, кредитів, гарантій сприяє фінансовому забезпеченню їх життєздатності та нормального функціонування. Бюджетний кодекс України визначає бюджет як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].

Відповідно до інформації, наведеної у таблиці 1, доходну частину державного бюджету (затверджено у розмірі 106 135 млн. грн.) на 2005 рік сформували: податкові надходження (73 181 млн. грн.), неподаткові надходження (30 532 млн. грн.), доходи від операцій з капіталом (719 млн. грн.), офіційні трансферти (1 484 млн. грн.), кошти цільових фондів (219 млн. грн.).

Таблиця 1. Виконання державного бюджету за доходами, млн. грн.

№ з/п	Показники доходів	Затверджено на 2005 рік		Виконано за січень-червень 2005 року					
		всього	у т.ч. загальний фонд	всього		у т.ч. загальний фонд			
				сума	% до річного обсягу	план	виконано	% виконання	
								плану	річного обсягу
	ВСЬОГО ДОХОДІВ	106 135	80 688	45 940	43,3	35 218	37 368	106,1	46,3
	у тому числі:								
I.	Податкові надходження	73 181	64 247	32 629	44,6	27 952	31 000	110,9	48,3
II.	Неподаткові надходження	30 532	14 759	12 151	39,8	6466	5 565	86,1	37,7
III.	Доходи від операцій з капіталом	719	208	249	34,6	71	69	97,4	33,3
IV.	Офіційні трансферти	1 484	1 475	748	50,4	729	734	100,7	49,8
V.	Цільові фонди	219	-	163	74,6	-	-	-	-

Розрахунки за: даними Рахункової палати України

Аналіз даних таблиці свідчить про перевиконання за період січень – червень 2005 року доходної частини державного бюджету. У першу чергу це пояснюється перевиконанням плану зі сплати податків, обов'язкових платежів і зборів та невідшкодуванням простроченої заборгованості з податку на додану вартість. У звітному періоді порівняно з аналогічним періодом 2004 року доходна частина державного бюджету зросла на 17 млрд 201,9 млн грн (на 59,9 відсотка), у тому числі: доходи загального фонду – на 15 млрд 522,3 млн грн (на 71,1 відсотка), спеціального фонду – на 1 млрд 679,6 млн грн (на 24,4 відсотка).

При переході до ринкових відносин формування доходної частини бюджету набуло в основному податкового характеру. При цьому, податкові надходження виступають основним джерелом формування не лише державного, а й місцевих бюджетів.

Таблиця 2. Структура доходів державного бюджету на 2005 рік

Показник	Сума, млн. грн.	Питома вага, %
ВСЬОГО ДОХОДІВ:	106 135	100
1. Податкові надходження	73 181	68,95
2. Неподаткові надходження	30 532	28,77
3. Доходи від операцій з капіталом	719	0,67
4. Офіційні трансферти	1 484	1,39
5. Цільові фонди	219	0,22

Розрахунки за: даними Рахункової палати України

Дані таблиці 2 дозволяють зробити наступні висновки. 68,95 % доходної частини державного бюджету формується за рахунок податкових платежів промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання. В основному такі надходження забезпечуються податком на прибуток підприємств та податком на додану вартість. Виходячи з цього, ми можемо з повною впевненістю говорити про те, що ефективний розвиток підприємств є необхідною передумовою забезпечення держави достатнім обсягом фінансових ресурсів, а фінанси підприємств є базою фінансової системи держави, від якої залежить її загальний фінансовий стан.

В умовах розвитку ринкових умов господарювання з одного боку дещо зменшилася фінансова залежність підприємств від держави, а з іншого – зросла фінансова відповідальність за результати своєї діяльності. Підприємства почали здійснювати свою діяльність на засадах комерційного розрахунку, при якому витрати повинні покриватися власними доходами, а прибуток, як основний результат діяльності підприємства, виступає основним джерелом виробничого та соціального розвитку підприємства.

У таких умовах все більшої актуальності набувають питання забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Проблеми фінансової стійкості підприємств знайшли своє відображення у працях українських та зарубіжних науковців: Е. Бріггема, Ван Хорна Дж К., Р. Димара, Н. Холта, І.П. Балабанова, В.В. Ковальова, О.М. Стоянової, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета, М.Д. Білик, А.М. Поддєрьогіна, та інших. У той же час, подальшого розкриття потребують питання забезпечення фінансової стійкості підприємств через вдосконалення фінансового планування як необхідної передумови забезпечення економічної стабільності держави.

Тому, метою написання даної статті виступило обґрунтування необхідності розгляду питання забезпечення фінансової стійкості підприємств як важливої складової економічної політики держави, та розробка

на цій основі практичних рекомендацій по вдосконаленню окремих складових фінансової функції вітчизняних підприємств, й саме через покращення організаційного аспекту фінансового планування.

Перш за все вітчизняні суб'єкти господарювання потребують впровадження ефективної трирівневої системи фінансового планування:

- ✓ стратегічного фінансового планування (форма реалізації – фінансова стратегія);
- ✓ поточного фінансового планування (форма реалізації – фінансовий план);
- ✓ оперативного фінансового планування (форма реалізації – бюджет).

В сучасних умовах підприємства вимушені кожного дня збирати та аналізувати інформацію про галузь, конкуренцію, ринки та інші фактори, тому саме завдяки стратегічному фінансовому плануванню можна дійсно приймати виважені фінансові рішення щодо майбутніх потреб та можливостей. Розробка стратегічного фінансового плану дозволить якісно підвищити організаційний рівень підприємства, чітко мати уявлення про напрямки руху діяльності підприємства у майбутньому, своєчасно вирішувати фінансові питання, досягти оптимального значення показника "витрати / ефективність", зайняти активну позицію щодо тих питань, які виникають перед підприємством у процесі поточної діяльності.

Поточне фінансове планування реалізується через розробку на підприємстві короткострокових фінансових планів. Короткострокові фінансові плани розробляються на основі фінансової стратегії та фінансової політики підприємства за окремими аспектами фінансової діяльності.

Важливе місце у системі фінансового планування займає оперативне фінансове планування, що проявляється через бюджетування діяльності підприємства та розробку оперативних планових завдань. Взаємозв'язок бюджету з стратегією та стратегічним фінансовим планом підприємства зображено на рисунку 1.

При цьому, керівництву більшості вітчизняних підприємств слід чітко усвідомити необхідність розробки бюджетів не лише у цілому для всього підприємства, а й для окремих структурних підрозділів. Лише за таких умов бюджету дійсно сприятимуть вдосконаленню фінансових функцій підприємства через виконання притаманних їм функцій:

- ✓ планування операцій, що забезпечують досягнення цілей підприємства;
- ✓ координація діяльності різних підрозділів та видів діяльності;
- ✓ стимулювання керівників для досягнення цілей своїх центрів відповідальності;
- ✓ контроль поточної діяльності, внесення корективів;
- ✓ оцінка ступеню досягнення цілей центрами відповідальності.

З метою ефективного впровадження бюджетування на підприємстві слід опрацювати організаційні аспекти даного процесу. Перш за все бюджетний процес потрібно розпочинати з формування на підприємстві центрів фінансової відповідальності та чіткого виділення притаманних йому циклів та бізнес – процесів.

Центр фінансової відповідальності (центр прийняття управлінських фінансових рішень) на підприємстві являє собою структурний підрозділ, який повністю контролює ті чи інші аспекти фінансової діяльності, а його керівник самостійно приймає управлінські фінансові рішення в рамках цих аспектів та несе повну відповідальність за виконання доведених до нього бізнес – завдань, а також за рух матеріально – фінансових ресурсів відповідно до закріплених за ним статей на етапі фактичної реалізації запланованих заходів.

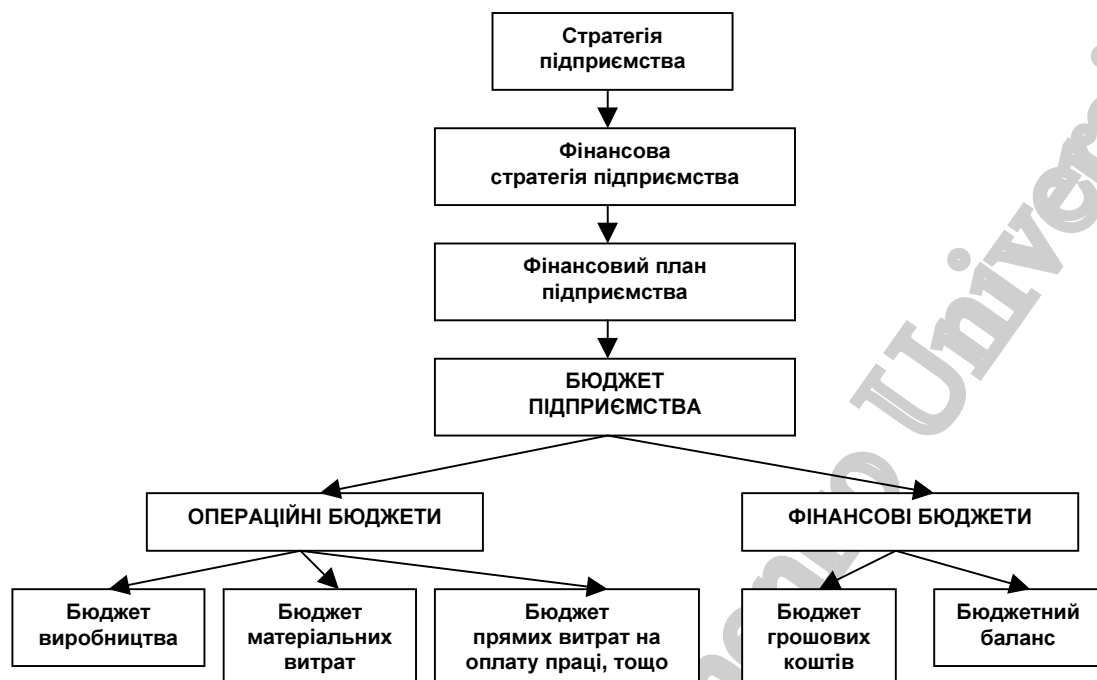

Рис. 1. Взаємозв'язок бюджету зі стратегією підприємства

Розробка реалістичних бізнес – завдань залежить від чіткого розподілу функцій бюджетного планування між структурними підрозділами підприємства та необхідності внесення корективів у посадові інструкції учасників бюджетного процесу.

Для функцій здійснення управління за бюджетним процесом можна розглянути можливість створення на підприємстві бюджетного комітету на чолі з генеральним директором, до складу якого варто включити управлінців вищої ланки та фінансових консультантів. Даний орган створюється з метою ретельної перевірки фінансових планів, надання рекомендацій щодо їх виконання, вирішення протиріч, оперативного внесення корективів у поточну діяльність залежно від тих змін, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Очолити бюджетування на підприємстві повинен фінансовий директор, до основних обов'язків якого можна

віднести розробку стандартних форм, збір інформації, перевірку та співставлення даних, надання звітів, контроль за діяльністю бюджетного (планового) відділу.

Безпосередньо впроваджувати у життя бюджетний процес на підприємстві має бюджетний (плановий) відділ, до основних завдань якого слід віднести: збір інформації для складання оперативних планових завдань та бюджетів, проведення аналізу діяльності окремих структурних підрозділів та оцінка ефективності видів діяльності, організаційно – методичне забезпечення бюджетного процесу, контроль за виконанням бюджетних завдань, впровадження системи управлінської звітності, надання консультацій та навчання працівників з питань бюджетування.

Організаційний аспект бюджетного процесу на підприємстві представлений на рисунку 2.

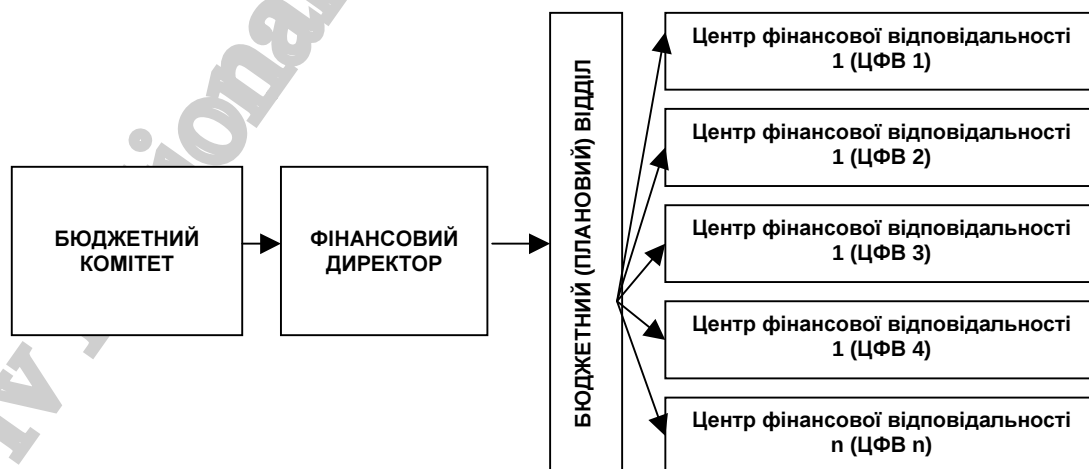

Рис. 2. Організаційний аспект бюджетного процесу

У процесі виконання бюджетів важливого значення набуває контрольна функція, виконання якої слід реалізувати у рамках побудови на підприємстві системи фінансового контролінгу. При цьому, чіткого контролю, перш за все, вимагає витратна частина бюджету. Для

нансового контролінгу. При цьому, чіткого контролю, перш за все, вимагає витратна частина бюджету. Для

якісного вирішення даного бізнес – завдання слід встановити чіткі процедури щодо:

- ✓ оперативного проведення аналізу фактичних відхилень заданих параметрів від планових, виявлення причин відхилень, відповідальних за відхилення;
- ✓ розробки заходів щодо усунення негативних відхилень та їх недопущення у майбутньому;
- ✓ складання та надання керівництву аналітичних матеріалів по виконанню бюджетів підприємства.

Таким чином, завдяки чітко продуманій стратегії побудови на підприємстві ефективної системи фінансового планування та впровадження фінансового контролінгу підприємства матимуть змогу зміцнити свої позиції на ринку, а, отже, й створити фундамент для забезпечення власної фінансової стійкості та зміцнення фінансової системи держави.

1. Бюджетний кодекс України

Надійшла до редколегії 13.09.05

Н.І. Версаль, канд. екон. наук

СТРУКТУРА РИНКУ ПОЗИЧКОВИХ КАПІТАЛІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується структура ринку позичкових капіталів як сегменту фінансового ринку. Подана характеристика основних структурних елементів ринку позичкових капіталів відповідно до сучасних тенденцій розвитку економіки.

In article the structure of the market of loan capitals as a segment of the financial market is investigated. The characteristic of the basic structural elements of the market of loan capitals according to modern lines of development of economy is presented.

Ринок позичкових капіталів – це сегмент фінансового ринку, на якому формується попит і пропозиція на позичковий капітал. Зважаючи на важливу роль позичкового капіталу у розвитку економіки, дослідження теоретичних аспектів, які висвітлюють засадні ознаки формування та розвитку ринку позичкових капіталів, набуває особливої актуальності.

Відаючи належне доробкам таких вчених, як Савлук М., Мороз А., Шелудько В. та інших, які зосереджують увагу на дослідженні проблем формування та використання позичкового капіталу, а також функціонування фінансового (грошового) ринку, ми вважаємо за доцільне з нових позицій поглянути на структуру ринку позичкових капіталів. Відтак метою нашого дослідження є з'ясування структурних елементів ринку позичкових капіталів.

На сьогодні не існує єдиного підходу до побудови структури ринку позичкових капіталів, як і фінансових ринків в цілому, оскільки все залежить від висхідних позицій, принципів, які покладені в її основу. Ми вважаємо, що при побудові структури ринку позичкових капіталів необхідно враховувати:

- ✓ по-перше, міжнародний аспект кредитних відносин, у зв'язку з чим ми виділяємо національний та міжнародний ринки позичкових капіталів, де національний ринок позичкових капіталів є первинним;
- ✓ по-друге, вид фінансових інструментів, які використовуються для оформлення кредитних відносин. Це зумовлює поділ ринку позичкових капіталів на два важливих сегменти: ринок кредитів і депозитів (кредитний, депозитний договір) та ринок боргових цінних паперів (ринки облігацій, векселів, депозитних сертифікатів тощо).
- ✓ по-третє, інституційний склад учасників ринку кредитів та депозитів: банки, небанки, супрабанки, держава, фірми тощо. Тому ми виділяємо ринок банківських кредитів та депозитів і ринок небанківських кредитів.

Структура ринку позичкових капіталів подана на рис. 1, в якій ми одразу відокремили національний ринок позичкових капіталів від міжнародного.

Національний ринок позичкових капіталів – це ринок, на якому формується попит та пропозиція на позичковий капітал всередині країни, і який регулюється відповідним внутрішнім законодавством.

Міжнародний ринок позичкових капіталів – це ринок, на якому формується попит та пропозиція на позичковий капітал між країнами, і регулювання якого здійснюється виключно міжнародними звичаями та домовленостями.

Як національний, так і міжнародний ринки позичкових капіталів поділяються на дві великі групи ринків: ринок кредитів і депозитів та ринок боргових цінних паперів. Своєю чергою національний ринок кредитів і депозитів

поділяється на дві групи ринків: ринок банківських кредитів і депозитів та ринок небанківських кредитів.

Ринок банківських кредитів і депозитів – це ринок, на якому обов'язковим учасником кредитних відносин виступає банк. Водночас в теорії та практиці цей ринок поділяється на дві групи ринків: міжбанківський ринок кредитів і депозитів та ринок кредитів і депозитів для небанків.

Міжбанківський ринок кредитів і депозитів – це ринок, учасниками якого є виключно банки і який характеризується незначними строками залучення та розміщення грошових ресурсів. Цей ринок також має дві складові: ринок кредитів і депозитів центрального банку та ринок кредитів і депозитів комерційних банків. Цей поділ є важливим, оскільки торгівля ресурсами на цих двох ринках має суттєві відмінності:

- ✓ по-перше, метою торгівлі кредитними ресурсами на ринку центрального банку є, як правило, підтримання стабільності та регулювання ліквідності банківської системи, а в окремих випадках стимулювання окремих видів діяльності комерційних банків (наприклад, в Україні Національний банк на певному етапі своєї діяльності спробував започаткувати практику довгострокового кредитування комерційних банків, які б у свою чергу ці довгострокові кредити спрямовували у реальний сектор економіки). Метою ж торгівлі на ринку кредитів і депозитів комерційних банків є для банка-кредитора вигідне розміщення тимчасово вільних коштів на незначний строк і відповідно отримання прибутку, а для банка-позичальника – це можливість швидко і відносно недорого запозичити кошти для вирішення короткострокових проблем з ліквідністю;

- ✓ по-друге, на ринку кредитів і депозитів центрального банку базовою ціною кредиту є облікова ставка – найнижча процентна ставка, за якою комерційні банки можуть отримати кредит від центрального банку. Центральний банк, регулюючи її, тим самим впливає на попит на гроші. На ринку кредитів і депозитів комерційних банків ціна кредиту формується стихійно в залежності від попиту та пропозиції, і як правило, є вищою за ціну центрального банку;

- ✓ по-третє, на ринку кредитів і депозитів центрального банку доступ банків є обмеженим, оскільки залежить від стажу діяльності комерційних банків, від виконання вимог центрального банку тощо.

Ринок кредитів і депозитів для небанків – це ринок, який передбачає обов'язкову участь у кредитних відносинах банків як фінансових посередників та небанків – суб'єктів господарювання, населення, держави. Цей ринок є надзвичайно важливим, оскільки саме тут банківський кредит реалізує повною мірою свою сутність.